

V urejanju prostora potrebujemo enakovrednost in sodelovanje

Intervju z Majo Simoneti

Pogovarjala se je Urška Kranjc

Dr. Maja Simoneti (1961) je diplomirala na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je v letih 1990–1995 delala tudi kot mlada raziskovalka. Leta 1995 je magistrirala s področja krajinske arhitekture (z delom Vključevanje javnosti v urejanje mestnih zelenih površin), v letu 2016 pa je na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani doktorirala iz urbanističnega in prostorskega načrtovanja, in sicer z raziskavo Celovit sistem ukrepov za urejanje javnih zelenih površin v slovenskih naseljih. Trideset let je bila zaposlena na Ljubljanskem urbanističnem zavodu (LUZ), od leta 2009 je delala tudi na Inštitutu za politike prostora (IPoP), kjer je sedaj polno zaposlena. Je krajinska arhitektka in urbanistka z bogatimi praktičnimi in raziskovalnimi izkušnjami s področij krajinske arhitekture, prostorskega načrtovanja in urbanizma, avtorica številnih prispevkov in knjig, predavateljica, zagovornica participacije v urejanju prostora ter aktivna članica Društva krajinskih arhitektov Slovenije in Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije. Številne teme, s katerimi se ukvarja in skoznje zagovarja in postavlja v ospredje javne interese v urejanju prostora (na primer načrtovanje in upravljanje zelenih in drugih javnih površin, ravnanje z mestnim drevjem, načrtovanje otroških igrišč, urbano vrtničarstvo, univerzalno načrtovanje in druge), so z njenim delom postale bolj poznane in razumljene v strokovnih krogih in širše. Svoja spoznanja z drugimi deli skozi projekte različnih vrst in meril, skozi priporočila, raziskave, vedno bolj pa tudi skozi predavanja in javne predstavitve na fakultetah, strokovnih in drugih dogodkih, konferencah in seminarjih ter skozi strokovne članke in različne publikacije. Udejestvuje se na široki strokovni in civilnodružbeni ravni ter s tem aktivno prispeva tako k razvoju krajinskoarhitekturne in prostorskoarhitekturne stroke kot k širšemu organiziranemu delovanju stroke v družbi, zaradi česar ji je v letu 2020 upravni odbor Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije podelil naziv častne članice.

© Uroš Abram

Mislite, da je spol kakorkoli vplival na vašo poklicno pot?

Ne bi rekla. Razen če šteje, da se je očetu zdelo, da oblikovanje tekstila ni res obetaven poklic, in mi je predlagal študij gozdarstva, mama pa me je podpirala brezpogojno. Sama pri sebi tudi nimam občutka, da so določeni poklici bolj ženski, drugi pa bolj moški. Se pa dobro zavedam, da je v nekaterih poklicih tradicionalno, pa tudi iz drugih razlogov, več žensk kot moških in obratno. V resnici se zelo dobro zavedam tega, da spol še vedno močno vpliva na poklicne poti žensk. A ko sem se odločala o poklicu, tega nisem imela v mislih. Verjetno sem imela srečo, saj si nisem na primer želela postati kirurginja. Iskala sem nekaj, kar bi me zanimalo, in že v osnovni šoli so me pritegovale družboslovne vsebine, zgodovina, jeziki, umetnost.

Se vam zdi, da so arhitektura, krajinska arhitektura in gradbeništvo bolj moški ali bolj ženski poklici?

Osebnostno vidim ženske na vseh treh področjih, se pa zavedam, da gradbeništvo na splošno velja za bolj moško področje; v arhitekturi je žensk veliko, so pa bile še do nedavnega precej manj javno izpostavljene kot njihovi moški kolegi. V krajinski arhitekturi, ki je v tej inženirski trojki najmlajša, pa je stereotipov manj in tradicija tudi ni res izrazito moška, razvojno je manj zaznamovana s tradicionalnimi delitvami dela med spoloma. Težko bi re-

Ženski del ekipe na IPOP-u.

kla, da je krajinska arhitektura tudi zaradi vsebine in narave dela bližje ženskam kot arhitektura ali gradbeništvo. Je pa drugačna od njiju, vključuje bistveno več naravoslovnega in družboslovnega znanja, in končni rezultati načrtovanja so mnogo manj predvidljivi, ker so pogojeni s časom in delovanjem narave in človeka.

Statistika v različnih državah kaže, da se za poklic arhitekture na začetku odloči približno enako število moških in žensk, na koncu pa se v njem udejstvuje več moških. Zakaj?

To je težko vprašanje, ne počutim se dovolj informirano za resen komentar. Si pa razlagam razmere kot nekakšen ostanek tradicionalne delitve vlog, ki je v stroki očitno globoko ukoreninjena. Zdi se, da prav vse, šola, vzori in praksa, vodi k temu, da se kandidati oz. arhitekti očitno hitreje vzpenjajo, postavijo se v vlogo organizatorjev in vodij dela, avtorjev, arhitektke pa se pri tem postavlja v ozadje in pušča v manj izpostavljenih in tudi slabše plačanih vlogah. Vse to skupaj s še drugimi okoliščinami, ki krojijo vrednote, želje in življenja mladih žensk, očitno številne kandidatke na poti do poklica arhitektke odvrne od vztrajanja v procesu študija, saj jih pripravlja na poklic, v katerem se ne bodo nujno počutile zares dobro ali imele občutka vrednosti in izpolnjenosti. Ampak res težko sodim o tem in tudi upam si misliti, da se razmere vendarle spreminjajo. Ne nazadnje je prispevek arhitektke tudi v našem prostoru vedno bolj slišen in opazen. Arhitektura gotovo ni moški poklic, je pa precej konservativna in neverjetno tekmovalna, hiter in glasen odziv nagraduje bolj kot dodaten premislek ali dvom, in če sodimo po omenjeni statistiki, očitno ženske že med šolanjem prehitro postavi v podrejeno vlogo, v kateri se danes mnoge ne najdemo več dobro. Vsekakor to, da se ženske umikajo iz študijskega procesa in prakse, čeprav resno in dobro delajo in si vse od sprejemnih izpitov naprej prizadevajo za strokovni razvoj enako kot njihovi moški kolegi, za stroko in prakso ni dobro. Ne nazadnje v urejanju prostora potrebujemo enakovrednost in sodelovanje.

Ste imeli kot ženska kdaj kakšno slabo izkušnjo?

Ne, zares slabih izkušenj nimam, če odmislim slabe šale v zakajenih pisarnah z začetka strokovne prakse in res neprijetno, da ne rečem kar žaljivo pokroviteljstvo in tudi fizično domačnost posameznih kolegov. Ampak šovinizem je v zraku in podlegajo mu ženske in moški. Eni in drugi si mirno privoščijo, da te kot žensko naslavljajo z osebnim imenom ali da izjave žensk v pogovorih in razpravah pripisujejo moškim sogovornikom. Moški se pri tem čisto dobro počutijo, takemu ravnanju praktično nikoli ne ugovarjajo, ampak se mirno prepustijo toku dogajanja in so tudi sicer precej spretni pri privzemanju izjav, idej in ne nazadnje tudi dela žensk. Vendar se stvari spreminjajo, ženske tega ne sprejemamo več tako dobro, kot so to morda sprejemale naše predhodnice, in tudi moških, ki so glede tega ozaveščeni, je več.

Katere poklicne situacije za žensko pomenijo specifičen izziv?

Največji izziv se mi zdi to, da naš poklic zahteva celega človeka, ženska pa

»Sama sem vedno delala v večjih skupinah in tak način dela imam zelo rada, daje mi občutek možnosti za nenehen strokovni razvoj in osebno varnost.«

se težko povsem preda samo eni stvari, saj ima v življenju praviloma več vlog, ki so zanjo zelo pomembne. Ljudje smo kompleksna bitja, ženske nič bolj kot moški, le da se tega morda bolj zavedamo kot oni. Vsekakor je za žensko največji izziv, kako uskladiti odnos med delom in družino oziroma zasebnim življenjem. Ne mislim pa, da se je težje pogajati za delo ali biti na gradbišču, ker si ženska.

Nekateri biroji so vendarle samo moški, drugi samo ženski, nekateri ustvarjalci delajo v paru. Kako je v vašem primeru?

Težko rečem, sama na srečo nikoli nisem delala v paru. Par je specifična situacija in gotovo izjemno velik izziv. Tudi če sta sodelavca dva moška ali dve ženski, je dvojina lahko težka. Par je po svoje vedno binaren, da ali ne, si ali nisi – druge možnosti ni. V večji praksi je res več dela z organizacijo, zato pa se lažje rešujejo strokovne in osebne stiske in zadrege, tudi nasprotovanja. Sama sem vedno delala v večjih skupinah in tak način dela imam zelo rada, daje mi občutek možnosti za nenehen strokovni razvoj in osebno varnost. V skupini se tvoj pogled razširi, znanje in stališča se lahko zelo učinkovito oplajajo in nadgrajujejo, problemi in naloge niso nikoli samo tvoji, hkrati pa so znanje in veščine drugih, ki jih sam ne obvladaš, lahko učinkovito vgrajeni v procese in rezultate tvojega oziroma skupnega dela.

Se vam zdi, da je v službah, v katerih ste bili, spol vplival na porazdelitev vlog?

Da in ne. V podjetju, kjer sem pred več kot tridesetimi leti začela, na LUZ-u, je bila absolutno prevladujoča praksa, da so bili na vodilnih položajih moški. V vseh skupinah v podjetju, ne samo v arhitekturnih, so bile ženske podrejene moškim. To je bilo, vsaj zame, v drugi polovici osemdesetih precej konservativno. Živela sem z mamo zdravnico, specialistko s področja zdravja žena in otrok ter javnega zdravstva, verjela sem, da je naša družba zelo napredna, imeli smo enega najvišjih deležev zaposlenih žensk v Evropi, eno leto plačane porodniške, jasli in vrtce, uzakonjena je bila pravica do splava. Na IPOP-u, kjer sem začela delati kakšnih dvajset let kasneje, je poslovna kultura v več ozirih precej drugačna, težko primerljiva, pa vendar, naše vloge še zdaleč niso razdeljene glede na spol, čeprav trenutno formalna vodilna mesta zasedajo moški. Porazdelitev dela in hierarhija vodenja temeljita na izkušnjah in preferencah, nikakor ne na spolu. Tudi pri organizaciji dogodkov skrbimo za spolno uravnoteženo sestavo gostov in vedno bolj nas tudi strokovno zanima vprašanje žensk in spolov v javnem prostoru. Vsebinska v zadnjem desetletju pod vplivom ozaveščanja o položaju žensk ter opozarjanja na probleme spolnega nadlegovanja in nasilja nad ženskami dobiva nov pomen in se pospešeno razvija v več smereh urbanističnega načrtovanja, ustvarjanja prostora in upravljanja mest.

Je ustvarjalnost moških in žensk lahko različna? Kako se lahko dopolnjujejo?

Mislím, da ne gre toliko za razlike v sami ustvarjalnosti ali oblikovalskem jeziku moških in žensk kot mogoče bolj za razlike v načinu dela in v odnosih do vsebine, ljudi, dela, detajlov, prioritet – in da te niso nujno spolno pogojene, vendar obstajajo in se dopolnjujejo. Hkrati pa se pridružujem precej splošno uveljavljenemu prepričanju, da na delovno klimo in odnose pri delu ter posredno tudi na rezultate dela dobro vpliva, če so v delovnih ekipah posamezniki različnih spolov.

Ali obstajajo teme, ki bolj zanimajo ženske?

S tem se pa res nisem nikoli ukvarjala. Zdi se mi, da so morda nekatera področja vendarle bližje ženskam, ali pa jih tam preprosto srečamo več po spletu naključij. Taki področji sta precej očitno prostorsko in urbanistično

načrtovanje. Sama si to razlagam z naravo in vsebino dela. Gre za časovno zelo zahtevno in odgovorno strokovno delo, ki ga v glavnem ne spremlja avtorska prepoznavnost, hkrati pa predvsem kot delo v javni upravi lahko zagotavlja socialno varnost. Ženskam varnost delovnega mesta in plačila gotovo zelo veliko pomeni.

Govoriti o tem, da obstajajo bolj moške ali bolj ženske teme ali celo objekti, pa se mi zdi kar spolzek teren. Ne verjamem, da bi bile lahko ženske pri projektiranju določenih objektov kar po pravilu boljše kot moški. Čeprav se v praksi včasih zazdi, da gre ženskam mogoče bolje od rok kompleksnejše delo, ki zahteva zelo veliko usklajevanja – ne le z investitorji, pač pa tudi z uporabniki in nosilci urejanja prostora – bi bila zelo previdna. Ne nazadnje je moj uvid v prakso precej omejen. Brez resne analize je težko pojasniti, ali gre za ženski princip ali za to, da je dela več, da je manj predvidljivo in skoraj praviloma slabše plačano, ali pa za splet okoliščin.

Kako ste kombinirali delo, družinsko in družabno življenje, ko sta bila vaša otroka majhna?

Ni mi bilo težko. Imela sem mamo, ki je bila vedno pripravljena biti z mojima otrokoma, in imela sem moža, ki prav tako ni pretirano protestiral, če me ni bilo doma ali če sem bila zelo zaposlena in je moral on prevzeti skrb za otroka in dom. Imela sem srečo, da so me domači podpirali. Otroka sicer trdita, da sta trpela, da sem bila odsotna mati, sama pa skušam verjeti, da jima zaradi tega ni bilo nikoli zares zelo težko, ne nazadnje sta odrasla v kar zadovoljna mlada človeka. Družabno življenje sem kar tesno povezala s poklicnim, otroška in študentska prijateljstva so se prepletala s poklicnimi in družinskimi, povezali so nas otroci, skupne počitnice in izleti, tradicionalna in sezonska druženja.

Ste imeli kdaj občutek, da vaš delovni čas ni dovolj fleksibilen ali da vas kaj omejuje?

Niti ne, ker sem precej svobodna oseba in se nikoli nisem pustila ujeti v tog delovni urnik. Mogoče pa sem vseeno pogrešala, da bi mi kdo v službi kdaj malo pomagal pri organizaciji dela in mimogrede poskrbel, da bi večkrat pomislila tudi nase in na otroka. Še posebno če imaš otroke – pa tudi sicer – je lahko zunanja podpora pri organizaciji dela in prostega časa zelo pomembna stvar. Že sam občutek, da nekoga zanima, kaj se ti dogaja zunaj delovnega časa, in ti lahko ponudi pomoč, če jo potrebuješ, lahko deluje neverjetno dobro. Ne govorim o porodniški in tem, kar ti omogočata država in zakonodaja, ampak o operativnih vidikih organizacije dela, o razumevanju obremenitev, razporejanju dela, podaljšanju rokov in podobnem, o tem, da lahko kak dan ostaneš doma, narediš stvari od doma, da lahko delaš manj. Vse te rešitve, ki so se morda zdaj nekako nehote uveljavile med epidemijo covid, sem malo pogrešala, ko sem sama imela majhna otroka. Zdi se mi pomembno, da se ženska počuti svobodno, zaščiteno in opolnomočeno, ko zanosi in dobi otroka. Meni je pri tem pomagala družina, mož in mama sta opravila odlično delo, ampak nimajo vse ženske te sreče. In še prosti čas – dobro je imeti nekoga, ki vztraja, da si moraš vzeti čas tudi samo zase.

»Naša dejavnost je izrazito prekarna in ni sindikalno organizirana, kar je za urejanje položaja zaposlenih slabo. Za zaposlene je lahko problem, da nimajo nikogar, ki bi jim lahko svetoval in jim na koncu tudi pravno izbral pravice, če pride do kratkega stika in stiske.«

© osebni arhiv

Tivolski peš viadukt v poznem popoldnevu.

Zame je fotografiranje način nenehnega premišljanja najrazličnejših bolj in manj strokovnih vprašanj. Skoraj ne mine dan, da ne bi fotografirala, in kadar imam slabe dneve, se tega pogosto zavem, ker delam slabe fotografije ali pa sploh ne vidim ničesar, kar bi zahtevalo beleženje.

Ali morate biti kot ženska zato toliko bolj ambiciozni, že vnaprej vedeti, da vam bo to dovoljeno?

Tako izhodišče se mi ne zdi pravično in ga vidim kot del ukoreninjene neenakosti. Zakaj bi morala biti ženska bolj ambiciozna kot moški in se bolj zavedati svojih pravic? Zato, ker potencialno lahko rodi otroka? Ali morda tudi zato, ker lahko skrbi za ostarele starše in mora nasploš poleg službe opravljati še številna domača dela? Neke vrste strukturna podpora mora doseči vse zaposlene, ki so potrebni pomoči, ne glede na spol, status, starost ali ekonomski položaj. Ko sem začela študirati in strokovno delovati, se o tem ni veliko govorilo, zdelo se je, da naš socialni sistem s svojimi rešitvami sorazmerno dobro sledi potrebam družbe, da ne omenjam samo žensk in naših pravic. Zadnje čase pa je vendarle precej vseprisotna in očitna potreba po tem, da se več javno govori o potrebah žensk in o tem, kako jih obravnavati. V mislih nimam samo razprav o razlikovanju, ampak o širšem pomenu družbene enakosti, enakopravnosti in spolne nevtralnosti ter o preprečevanju kakršnegakoli nasilja v družbi.

Kakorkoli, mislim, da bi vsak zaposleni, ne glede na spol, starost, status ali ekonomski položaj, moral že vnaprej vedeti, kako mu bosta podjetje ali država, če je zaposlen ali samozaposlen, v pomoč, če ga bo kdo ali kaj v življenju prizadelo in omajalo njegove možnosti za delo. Ni prav, da je glavna zgodba, kako in koliko boš delal, ne pa to, kako se lahko pogovoriva, da boš delal lažje, da boš miren, varen in zadovoljen. Vem, da v nekaterih delovnih okoljih tako že pomagajo zaposlenim, in to se mi zdi zelo dobro. Naša dejavnost je izrazito prekarna in ni sindikalno organizirana, kar je za urejanje položaja zaposlenih slabo. Za zaposlene je lahko problem, da nimajo nikogar, ki bi jim lahko svetoval in jim na koncu tudi pravno izbral pravice, če pride do kratkega stika in stiske. Ne vem, ali lahko zbornica za arhitekturo in prostor kot specifična strokovna organizacija in poslovni subjekt članom kaj takega zagotovi. Za zdaj se zdi, da ne, ker ni dovolj vključujoča, predvsem pa na tem področju varstva naših pravic ni aktivna.

Z makom poraščen igralni hrib sredi divjine na robu stanovanjske soseske

Zaraščen Koseški bajer in ženska figura v rožnatem krilu s parkiranimi kolesi v ospredju

Samoorganizacijska sposobnost in ekološka angažiranost prebivalcev (Onkraj gradbišča)

»Za rezultate našega dela in samo produkcijo je gotovo zelo pomembno, da sta v stroki aktivna oba spola ter da znamo učinkovito vključevati v prakso mlade in starejše.«

Kaj lahko še v drugih institucijah naredimo za enakopravnost spolov?

Družbeno enakost, enakopravnost, pravičnost in povezanost bi lahko mnogo bolj izpostavili povsod, oziroma če govorimo o poklicnih skupinah, zagotovo že v predšolskem času in potem v šolskem okolju. Šole in fakultete morajo biti v vseh ozirih zgled enakopravnosti in enakosti. V praksi je težko, ker je naš poklic izrazito prekarne narave in je na etiko majhnih, atomiziranih skupin ljudi, ki se vsak dan med sabo borijo za delo, težko vplivati. Zdi se mi, da bi bilo zato dobro razmišljati širše, zunaj ozkega vprašanja odnosov med spoloma, ki po mojem mnenju niso najslabši možni, in obravnavati tudi odnose med generacijami, vlogami, v katerih arhitektke in arhitekti delujemo, in ne nazadnje tudi med strokami, saj vsi ti odnosi vplivajo na posameznike, stroko, pogoje in rezultate našega dela.

Za rezultate našega dela in samo produkcijo je gotovo zelo pomembno, da sta v stroki aktivna oba spola ter da znamo učinkovito vključevati v prakso mlade in starejše. Organizacija dela, v kateri je posameznik zelo izpostavljen, ker je produkcija prekarno organizirana, atomizirana in razpršena, je v resnici na dolgi rok zelo ranljiva in je kot taka slaba podlaga za razvoj stroke in pogojev dela v dejavnosti, in s tem bi se bilo vredno ukvarjati.

Kaj bi lahko zbornica naredila na to temo?

Zbornica bi gotovo lahko bolj izpostavila pomen strokovne etike in v tem okviru skrbela tudi za varstvo načela enakosti med spoloma. Že nekaj časa si želim, da bi se našla kakšna kolegica, ki bi bila pripravljena prevzeti vodenje naše ali pa tudi gradbene zbornice. Naivno verjamem, da bi to lahko bil prvi korak v smeri veliko večje enakosti v praksi in tudi vsesplošnega sprejemanja tega, da znamo ženske enako dobro kot moški voditi in izvajati delo v naših poklicih. Ne vem, ali lahko k temu prispevajo tudi posebne nagrade za ženske in razstave del. Pomembnejše je mogoče to, da se o temi sploh govori in da se poglobljeno iščejo specifične razlike v procesih dela in rabi prostora, ki lahko obogatijo stroko, če jih le ozavestimo in ugotovimo, da so dobre za vse. Pomembnejše se zdi, da razumemo, v čem se potrebe žensk v prostoru morda razlikujejo od potreb moških, po čem se – če se –

delo žensk loči od dela moških in kaj dobrega prinaša večja enakopravnost v delovna okolja in strokovne rešitve, v arhitekturo, javni prostor in urejanje prostora kot takega, zakaj so mešane delovne skupine dobre in kako razlike med nami, ne samo spolne, bogatijo naše okolje in delo.

Kakšna je družbena vloga arhitekture in krajinske arhitekture?

Kakšno moč ima naš poklic?

Mislím, da imata obe stroki veliko in hkrati majhno vlogo v družbi. Po svoje so rezultati njunega dela zelo izpostavljeni in ustvarjajo pogoje življenja, hkrati pa so strokovna mnenja zelo razglašena in v stroki ni velike sposobnosti za konstruktivno kritiko, kar vpliva na to, da ima na stanje v prostoru na koncu mnogo večji vpliv politika kot stroka. Zato prevladujeta projektno urejanje prostora in pobudniški urbanizem, nikakor pa nam ne uspe oblikovati dolgoročnih razvojnih vizij in strategij za prilagajanje podnebnim spremembam. Če govorimo o potencialu in poslanstvu, sta obe področji zelo pomembni, soustvarjata osnovne pogoje za življenje in kakovost bivanja. Če govorimo o tem, kako prepoznavni in uspešni sta pri svojem delu, pa je razprava precej bolj odprta. Gotovo je poklic arhitekta bolj prepoznaven in tudi politično bolj izpostavljen, arhitektke in arhitekti na najodgovornejših političnih in upravnih funkcijah ustvarjajo položaj arhitekture in krajinske arhitekture ter prostorsko realnost z mnogo več moči in s širšim naborom orodij kot krajinske arhitektke in njihovi kolegi.

Rekla bi, da imata obe stroki vse potrebno znanje in ne nazadnje tudi moč, da v praksi delujeta učinkovito, da ustvarjata družbene vrednote in z vsem, kar znata in zmoreta, prispevata k najboljšim možnim rešitvam. Ali jima to res uspeva, pa je stvar širše slike in ni nujno odvisno samo od njiju. Je pa res, da bi se za ustvarjanje večjega družbenega učinka stroka morala znati večkrat povezati in govoriti skupni jezik ter graditi skupne vrednote. Več bi morali govoriti o pasteh prostega trga v urbanističnem načrtovanju in urejanju prostora ter o mejah med poslovnimi in strokovnimi interesi. Ko že razmišljam o moči in družbeni vlogi naših poklicev, si ne morem kaj, da se ne bi spomnila na petkov protestni shod na velikem mestnem križišču in na vzklik

»Organizacija dela, v kateri je posameznik zelo izpostavljen, ker je produkcija prekarno organizirana, atomizirana in razpršena, je v resnici na dolgi rok zelo ranljiva in je kot taka slaba podlaga za razvoj stroke in pogojev dela v dejavnosti, in s tem bi se bilo vredno ukvarjati.«

Otroška igrivost in zvedavost mimoidočih (lokalno vreme na Prešernovem trgu)

»Če nam ne dajo trgov, zapremo ulice!« (intervju je bil narejen po protestu, na katerem so 22. junija 2021 protestniki zasedli križišče Tivolske in Celovške, op. a.). Vtis me še nekaj časa ne bo zapustil. Dogodek je meni sporočal, da na koncu koncev pri urejanju javnega prostora niso najpomembnejši detajli, tlaki, oprema in ime trga, pomemben je javni prostor in pomembni so ljudje. Tam na križišču se je v nekem skupnem upanju sestala množica ljudi in se povezala v skupnost, medtem pa je veliki trg pred parlamentom, ves lepo prenovljen in ograjen, stal tam prazen in sam. Zame je zato prostorsko načrtovanje in opredeljevanje pogojev rabe prostora tisto, kar najbolj kritično odraža družbeno vlogo naših strok. Ko dosežemo, da razmerje med stavbami in javnim odprtim prostorom ohranja stik z naravo, varuje naše okolje in hkrati omogoča polnovredno življenje skupnosti, enakovrednih in svobodnih uporabnikov prostora, smo zagotovili tudi pogoje za to, da se izrazi dobro arhitekturno in krajinskoarhitekturno načrtovanje.

V kontekstu družbene vloge naj dodam še to: že kar nekaj časa, vsaj zadnjih deset let, številne okoliščine, globalno in lokalno, kažejo, da je čas kot naročen za to, da se izkaže družbena vloga krajinske arhitekture. Kljub temu pri nas stroka na žalost preprosto še vedno dobi čisto premalo priložnosti, da bi se izkazala in prispevala najboljše možne rešitve. Pri nas se na splošno še vedno premalo kompleksno načrtuje prav odprti in javni prostor ter krajino, zato stroka, ki zmore povezati funkcije odprtega prostora v likovno skladna, uporabna in ekološko stabilna prizorišča, preprosto ne pride do izraza. Pri nas kljub realnosti podnebnih sprememb čezmerno tlakujemo javne trge; drevesa štejemo za ultimativne prvine narave v mestu, hkrati pa dovoljujemo, da se jih obravnava nestrokovno. Tukaj ne gre za tekmo strok, ampak za dejstvo, da se je krajinska arhitektura kot stroka razvila zaradi potreb družbe, da bi ta postala učinkovitejša pri zagotavljanju kakovosti krajine in urbanega okolja, pri varstvu okolja in ohranjanju narave, in je zato opremljena z znanjem, ki lahko prispeva k reševanju sodobnih izzivov prostorskega in urbanega razvoja. Slovenija se lahko pohvali s tem, da na Univerzi v Ljubljani že petdeset let poteka študij krajinske arhitekture, in stroka je več kot zrela za to, da opravlja svoje poslanstvo. Ampak za to, da bi dobila več priložnosti v praksi urejanja prostora, bi morala družba kot celota drugače gledati na krajino, javni prostor, varstvo okolja in kakovost bivanja v naših naseljih. In mislim, da ima tudi arhitektura v resnici podoben problem. Pričakovanja do naših strok so precej konservativna, in v javnem odprtem prostoru, kjer se ustvarjata družbena povezanost in enakost, za zdaj nove ureditve ne ponujajo res dobrih, dolgoročno vzdržnih in vključujočih rešitev, odpornih proti izzivom sprememb v okolju. Ne vem, ali so tu problem investitorji, ne nazadnje javni prostor pomagajo osmišljati tudi strokovnjaki na različnih javnoupornih

in političnih položajih. Je pa javni prostor poleg nekritičnega zgoščevanja mest in gradnje v odprti krajini gotovo najbolj aktualno torišče kritik in svojevrsten preizkus družbene odgovornosti stroke.

Ali se ti dve stroki, arhitektura in krajinska arhitektura, v smislu poslanstva in zanimanj vendarle bližata druga drugi?

Mislim, da se. Težnje gotovo so take. Če pustimo ob strani lokalne zgodbe, se ne nazadnje obe veliki evropski stanovski organizaciji pogovarjata med sabo in skupaj snujeta strateške odzive na podnebne spremembe in druge izzive prihodnosti. Stroki sta si bliže, kot smo mogoče pripravljene videti, sama ju vidim kot komplementarni področji, in edino naravno je, da med sabo sodelujeta na vse mogoče načine, prek svojih predstavniških organizacij, na akademski in praktični, načrtovalski ravni. Študija sta na nekaterih fakultetah celo združena, v okviru ločenih kateder, in imata skupne osnove, spet drugod, tudi pri nas, se je krajinska arhitektura razvijala samostojno. Kakorkoli, bistvena razlika in dodana vrednost krajinske arhitekture za družbo je ta, da imata inženirka in inženir krajinske arhitekture tudi ustrezna naravoslovna in družboslovna znanja za to, da lahko učinkovito sodelujeta v načrtovanju in upravljanju odprtega prostora. Zgolj z večščinami in znanjem arhitekturnega načrtovanja ni mogoče govoriti jezika urejanja krajine ter javnega in drugega odprtega prostora v urbanem okolju. Načrtovalske rešitve in likovni jezik se razlikujejo, določajo jih različna izhodišča in materiali, pa tudi časovna dimenzija in raba. Rastline so kot živ gradbeni material samo deloma likovno obvladljive, spreminjajo se skozi sezone in čas, zahtevajo vzdrževanje in prinašajo s sabo veliko dobrega in veliko skrbi, tudi vprašanja o tem, kaj si ljudje pravzaprav želijo in kaj je dolgoročno vzdržno. Ta vprašanja niso nova, le zaradi velikih pričakovanj družbe o tem, da se javni prostor preobrazi, ozeleni in da se ustvari dolgoročno odporne in uporabne površine, so mnogo bolj prisotna, kot so bila. In da, edino logično je, da se stroki pri iskanju odgovorov nanje povežeta. Najlepši ambientni se vendar ustvarjajo prav na stiku med stavbami in odprtim prostorom, in ta stik združuje trdnost in strukturo arhitekturne gradnje ter mehko in neobvladljivost jezika urejene narave, ki vedno ostaja malo divji in samosvoj.

Največji izziv za obe stroki so gotovo podnebne spremembe in z njimi preobrazba naselij in rabe prostora na način, ki bo omogočal življenje brez avtomobila. Danes se zato zdi edino smiselno, da stroki združita znanje in kompetence ter v tem kritičnem času skupaj pokažeta, kaj zmoreta. Tako bodo odpadle vse dileme o njuni družbeni vlogi, in tudi razlike med strokovnimi kolegicami in kolegi bodo, enako kot razlike med arhitekturo in krajinsko arhitekturo, stroki samo še dodajale vrednost.